

Niet alleen minima kampen met schulden. De kredietcrisis gaat slachtoffers maken bij de bovenmodale groepen. Maar de reguliere schuldsanering blijft gericht op lage inkomens.

André de Vos

SCHULDSANERING AAN DE GROND

Ruben van den Oord is failliet. Om van zijn schulden af te komen, maakte de ondernemer gebruik van de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP). Maar Van den Oord heeft het helemaal gehad met de WSNP, die hij 'de ondernemershel op aarde' noemt. 'De WSNP is volstrekt ongeschikt voor ondernemers. Ik moet een baantje zoeken om mijn schulden af te betalen, terwijl ik als ondernemer meer verdienen en mijn schulden sneller kan aflossen. Maar ondernemen mag niet als je in de schuldsanering zit.'

Dus heeft Van den Oord afscheid genomen van de schuldsanering. Met het risico dat zijn schuldeisers hem de rest van zijn leven zullen achtervolgen omdat hij kiest voor faillissement in plaats van sanering. 'Mijn schuldeisers zijn ondernemers. Zij weten dat een faillissement hen ook kan overkomen.' Van den Oord heeft van de nood een deugd gemaakt; hij werkt nu als zelfstandig business coach voor ondernemers met financiële problemen. Als ervaringsdeskundige — hij ging twee keer failliet, met een schoonmaakbedrijf en een interieurwinkel — weet Van den Oord hoe het is om met schulden te worden geconfronteerd. 'De meeste ondernemers gaan onnodig failliet. Als er financiële problemen ontstaan, worden vaak geen rationele keuzes meer gemaakt, hoe slim iemand ook is. Dan heb je iemand nodig die je bijstaat. Maar aan het officiële schuldhulpverleningscircuit heb je niets. Dat is bedoeld voor de onderkant van de samenleving. Niet voor mensen met een goed inkomen die een fout hebben gemaakt.'

**'HOE MEER IEMAND
VERDIENT, HOE
GROTER DE
SCHAAMTE OVER
SCHULDEN.
"KEEPING UP
APPEARANCES" IS
ERG BELANGRIJK'**

Die mening wordt gedeeld door Jet Creemers, 'grand old lady' van de schuldsanering, die in de jaren tachtig als eerste een commercieel schuldhulpverleningsbureau begon en mede aan de wieg stond van de Wet Schuldsanering. Ze is nu voorzitter van de Stichting Verantwoord, die mensen met schulden bijstaat en voorlicht. 'De schuldhulpverlening is sterk geïnstitutionaliseerd geraakt. Gericht op mensen in een uitkeringssituatie. Dat bevestigt het verkeerde beeld dat schulden iets zijn voor minima. Probleemschulden komen overal voor, ook bij hoge inkomens. Maar een medisch specialist gaat niet snel naar een instelling als de gemeentelijke kredietbank. Dat staat zo ver van zijn belevingswereld.'

Financiële reserves

Zoals vrijwel alle schuldhulpverleners verwacht Creemers dat door de kredietcrisis midden- en topinkomens in de problemen gaan komen. 'Dat merk je al bij huiseigenaren met dubbele lasten omdat ze hun oude huis niet verkocht krijgen. Maar ik verwacht dat bij veel meer goedgesitueerden de komende maanden een forse streep door de rekening gaat.'

De 'traditionele' financiële risico's voor hogere inkomens zijn faillissement van de onderneming en privé-schulden door echtscheiding of leven op te grote voet. Overkreditering kan juist bij mensen met een goed inkomen behoorlijk uit de hand lopen omdat banken en bedrijven graag geld lenen aan chirurg, interim-manager en bedrijfsjurist. Door de kredietcrisis neemt de kans op schulden echter drastisch toe. De financiële reserve in de vorm van overwaarde van het eigen huis of de aandelenportefeuille is sterk gekrompen. De kans op faillissement en ontslag is gegroeid. Voor de ondernemer gaapt dan het zwarte gat van de bijstand, maar ook de goedbetaalde werknemer maakt een forse dukeling: de maximale WW-uitkering bedraagt nog geen € 35.000. Jonge tweeverdieners met kinderen lopen de grootste risico's. Die hebben weinig vermogen opgebouwd, hun huis vaak te duur gekocht met een aflossingsvrije tophypotheek en hun levensstandaard ingericht op continue stijging van het inkomen. Een beetje tegenwind en de schulden stapelen zich op.

'Veel mensen met goede inkomens doen amper aan financiële planning', zegt Creemers. 'Er was altijd zo veel geld dat dat niet nodig was. Het inkomen ging toch wel omhoog. Voor hogere inkomens is het eenvoudiger om een gat in het inkomen te overbruggen, maar dan

Risico's bij hogere inkomens

- Eigen huis met aflossingsvrije tophypotheek (maximale waarde lager dan hypotheek) die gebaseerd is op twee inkomens
- Consumptieve kredieten
- Creditcards
- Lopende rekeningen bij vaste leveranciers
- Vermogen in risicovolle aandelen of andere moeilijk liquideerbare beleggingen
- Aanwezigheid van verzamelingen (verrezenen met een verzameling hebben vaak risicovolle schulden)
- Bestedingen die gebaseerd zijn op variabel inkomen, zoals bonussen en andere prestatiebonussen
- Onderneming met persoonlijke aansprakelijkheid
- Kinderen

moet er wel vermogen zijn. En dat is door de kredietcrisis flink geslonken.'

Risicogroep

De cijfers over de omvang van schuldenproblemen lopen nogal uiteen. De Nederlandse vereniging voor schuldhulpverlening NVVK houdt het op 30'n 500.000 huishoudens met financiële problemen. Een tiende daarvan klopt uiteindelijk aan bij een hulpverleningsinstantie. Recent onderzoek van Experian, dat voor kredietverstrekkers gedetailleerde gegevens bijhoudt over de schuldsituatie van individuele consumenten, komt tot 175.000 huishoudens met een risicovolle combinatie van consumptieve kredieten en betalingsachterstanden. Volgens Experian heeft 12,5% van de huishoudens met risicovolle schulden een bovenmatig inkomen. Bij de groep twee keer mediaal of meer gaat het om bijna vijf huishoudens per duizend gezinnen. Veel vermogen is geen garantie voor een schuldenloos bestaan. Uit onderzoek van IVA Tilburg blijkt dat één op de twintig huishoudens met een vermogen van meer dan € 100.000 risicovolle schulden heeft.

Hogere inkomens komen zelden in de Wet Schuldsanering terecht. Eerst wordt hulp gezocht bij vrienden, familie en collega's. Als die bronnen zijn uitgeput, komen accountants of insolventieadvocaten in beeld. Of de eigen werkgever: grote bedrijven bieden vaak hulp aan werknemers vanuit de wetenschap dat een werknemer met schulden minder goed functioneert.

Het gemiddelde maandinkomen van mensen die tot de WSNP worden toegelaten is € 1200 bruto. Tot voor kort was de WSNP niet eens toegankelijk voor bovenmodellen. Sommige gemeenten sloten schuldenaren met een hoger inkomen uit van de gesubsidieerde schuldsanering. Die misstand is rechtgezet, maar een nieuwe ongelijkheid dreigt. Het reguliere schuldsaneringstraject duurt maximaal drie jaar; wie een hoger inkomen heeft — en dus een hogere aflossingscapaciteit — moet binnenkort misschien vijf jaar appels op bijstandsniveau.

Volgens Jacqueline Zuidweg is er nog een andere reden waarom veel bovenmodellen zelden in de WSNP terecht komen. 'Hoe meer iemand verdient, hoe makkelijker het is om tot een schikking te komen met schuldeisers. Er is meer geld te verdelen en vooral ondernemers zijn heel gemotiveerd om de problemen op te lossen.' Zuidweg runt een bedrijf met vier vestigingen dat zich specialiseert in schuldhulpverlening bij ondernemers, vooral eenmanszaken, die privé aansprakelijk zijn voor bedrijfschulden. Slechts een kwart van de gemeenten vergoedt de hulpverlening aan ondernemers.

Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen

Met een schone lei opnieuw beginnen

De Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP) is in 1998 in het leven geroepen om te voorkomen dat failliete privépersonen en ondernemers die persoonlijk aansprakelijk zijn hun leven lang worden achtervolgd door schuldeisers. De wet biedt de mogelijkheid om binnen enkele jaren uit de schulden te komen en met een 'schone lei' te beginnen. Bij het minnelijke traject wordt een akkoord met de schuldeisers gesloten over hoeveel geld de schuldenaar kan terugbetalen. Dat bedrag is gebaseerd op wat er nog aan middelen is en de aflossingscapaciteit in de periode van sanering. Als de schuldeisers akkoord gaan, krijgen ze direct een bepaald percentage van hun vordering. Dat bedrag wordt door de schuldhulpverlener, bijvoorbeeld een gemeentelijke kredietbank of een particuliere instelling die in opdracht van een gemeente werkt, geleend aan de schuldenaar die vervolgens in drie jaar die lening terugbetaalt. In

die tijd heeft de schuldenaar een inkomen iets onder bijstandsniveau. Voorendel van een minnelijke schikking is dat eventuele hogere inkomsten in die periode niet direct naar de schuldeisers gaan.

Villa, Porsche en zeiljacht

Als er al niet in een eerder stadium beslag op was gelegd door schuldeisers, is er weinig kans dat grote huizen, dure auto's en luxe hebbedingetjes de schuldsanering overleven. Hoewel verkoop van de inboedel niet automatisch meer plaatsvindt — alleen als de verwachte opbrengst iets bijdraagt aan de schuldsanering — meet de schuldenaar in principe alles van waarde verkopen om zijn schuldeisers tevreden te stellen. Als het eigen huis geen overwaarde heeft, en een huurwoning daarder is, kan het voorkomen dat de woning niet hoeft te worden verkocht. Een auto kan nodig zijn om inkomsten te verwerven. Maar villa's, Porsches en het zeiljacht gaan onherroepelijk onder de hamer.

Gemiddeld hebben Zuidweg's klanten 22 schuldeisers en een schuld van € 122.000. Beduidend meer dan de particuliere klanten van gewone kredietbanken. Zuidweg's cliënteel varieert van klusjesman en tuinaanhouder tot tandarts en fiscalist. Zuidweg heeft het erg druk. Niet eens door de kredietcrisis. De slachtoffers daarvan worden op zijn vroegst over een halfjaar in het schulden circuit verwacht. 'De drukte heeft te maken met het grote aantal starters van de laatste jaren. Je eigen bedrijf beginnen is erg gepromoot, maar niemand vertelt je hoe je op een nette manier moet stoppen als het misgaat. Veel nieuwe ondernemers hebben een onbegrijpelijk financieel inzicht. Ze laten de boekhouding versloffen, beschouwen omzet als winst of laten zich verrassen door ontwikkelingen in de markt. Aanmaningen van creditoren en enveloppen van de Belastingdienst blijven vervolgens ongeopend. Een-tjes met relaties en bezoeken aan de Rotary stoppen. Totdat het schoolreize van de kinderen onbetaalbaar wordt. Hoe meer iemand verdient, hoe groter de schaatse over schulden. 'Keeping up appearances' is erg belangrijk.'

Op moment dat een ondernemer bij Zuidweg aan-

dekt, is er vaak al geen weg meer terug. Eén op de zeven ondernemingen kan worden gereed. De rest moet op zoek naar een baan om zijn schulden te betalen. 'Dat is vaak geen probleem', zegt Zuidweg. 'Ondernemers zijn gewend hard te werken en dat zien werkgevers graag. Maar ja, met de kredietcrisis wordt alles toch anders.'

'Keeping up appearances' is er voor Ruben van den Oord niet meer bij. Hij weet wat het is om van een goed inkomen naar geen inkomen te gaan. In een leeg huis op de betonnen vloer te zitten. Zijn post met wettelijke verdragen te ontvangen omdat de bewindvoerder er niet aan toekomt. Hij is vastbesloten zijn nieuwe onderneming tot een succes te maken en zijn schulden zo veel mogelijk op eigen kracht af te betalen. 'Ik heb mijn lesje geleerd. Ik rij in een oude, gedekte Volvo, gebruik de goedkoopste visitekaartjes en heb een kantoorje van twaalf vierkante meter in onderbuur. Kan me niks schelen. Ik wil mijn klanten helpen, anderen het traject besparen dat ik zelf heb afgelegd. Dat is mijn eigen levenswijze heb moeten aanpassen, goed, is vervelend. Maar je dochter van zwemles moeten halen omdat er geen geld meer is, dat doet echt pijn.' ■